

UZ 500. OBLJETNICU SMRTI HRVATSKOG DOMINIKANCA ANDRIJE JAMOMETIĆA (1420/30–1484.)

Ivica TOMLJENOVIC, Trasching

Andrija Jamometić nije, nažalost, jedina gotovo zaboravljena ličnost iz hrvatske prošlosti. Činjenica da se o njemu tako malo govori začuđuje to više što nije moguće slijediti povijesni tijek događaja u Evropi XV. stoljeća a da se ne susretne ovog vatrenog borca za preporod kršćanstva i jedinstvo Crkve. U tadašnjim vrlo zamršenim političkim prilikama sve su evropske sile sa zanimanjem pratile Jamometićeve akcije, a on sâm odlučio se na gotovo nerazumno smion korak i 25. ožujka 1482. sazvaio opći crkveni sabor u Baselu.

OSNOVNI BIOGRAFSKI PODACI

Osobnih biografskih podataka o Jamometiću sačuvalo se relativno malo, pa se sa Schlechtom može sasvim osnovano ustvrditi: isti veo prekriva njegovo porijeklo i tragični završetak¹.

Ne zna se točno kada je Andrija rođen, najvjerojatnije između 1420. i 1430. godine². Većina autora kao mjesto rođenja spominje Udine, furlanski gradić u kojem je stupio u dominikanski red. Kroz sve se izvore provlači vijest da je Andrija Jamometić Hrvat. Rjeđe ga se naziva Dalmatincem, a ponekad jednostavno Slavenom³.

Jamometić je u dominikanskom redu obnašao važne funkcije. Bio je učitelj novaka u Padovi, gdje je i sam studirao. Iz korespondencije vrhovnog starješine dominikanskog reda Leonarda de Mansuetisa (1474–1480.) razabiremo da je Andrija bio posljednji izabrani provincijal dominikanaca u Grčkoj⁴.

1 A. STOECKLIN, *Der politisch entscheidende Wendepunkt im Basler Konzilsversuch des Andrea Zamometić vom Jahre 1482*, Freiburg/Schweiz, 1938, str. 1.

2 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, Paderborn, 1894, str. 9.

3 D. FARLATI, *Illyricum sacrum*, sv. VII, Venecija, 1817, str. 438; J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 8.

4 S. KRASIC, *Regesti pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392–1600.)*,

Potkraj prošloga stoljeća u dominikanskom samostanu u Udinama postojala je jedna Jamometićeva slika s potpisom: „Brat Andrija, Hrvat, član udinskog samostana, glasovit po upućenosti u teološku znanost i poznavanju stranih jezika. Papa Siksto IV. (1471–1484.) imenovao ga je nadbiskupom Krajine. Umro je oko 1486.”⁵

Najstariji izvori spominju Jamometića pod imenom *Andreas Craynensis*, po sjedištu njegove nadbiskupije. Neki ga nazivaju *kardinalom sv. Siksta*⁶, dok ga Coleti uvodi u literaturu pod nomenklaturom *Zuccomakehius*⁷, što se u talijanskom pretvara u *Zuccalmaglio*. Siksto IV. upućuje bulu imenovanja „ljubljenom sinu Andriji *Zamometichi*”⁸. Ovo se prezime, uz neznatne pravopisne promjene, nalazi i u ostalim dokumentima vatikanske provenijencije, dok u registrima Arhiva dominikanske kurije u Rimu stoji: *Magister Andreas Jamome* (!). U novijoj literaturi na Zapadu se ustalilo prezime *Zamometić*.

Joseph Schlecht je krajem XIX. stoljeća objavio dosad najiscrpnija povijesna istraživanja o ličnosti Andrije Jamometića s kojima se još danas istraživači redovito služe. On je sa svih mogućih strana tražio informacije o prezimenu Zamometić i s pravom kaže da se to ime kod Južnih Slavena ne susreće⁹. Mnoge činjenice govore da je Andrija bio plemićkog roda, a to nas upućuje na prezime Jamometić jer se plemićki rod Jamometića susreće u Ninu (1284.), Krbavi (1351.) i u krajevima između Une i Save. Paleografski razlozi također očito upućuju na prezime Jamometić¹⁰.

Imenovanje za nadbiskupa Graneje uslijedilo je 5. siječnja 1476.¹¹. Nije, međutim, nimalo lako utvrditi gdje se to mjesto nalazi. Farlati govori o Epiru¹², u knjizi *Provizija* stoji da je Andrija dodijeljen krajinskoj crkvi u Albaniji¹³. U Enciklopediji

Arhivski vjesnik, 17–18/1974–1975, str. 198: „Magister Andreas *Jamome* de Dalmatia conventus Utinensis, provincie Sancti Dominici [de Venetiis] fuit auctoritate privilegiorum ordinis per reverendissimum magistrum ordinis electus et confirmatus in provinciale provincie Grecie cum auctoritate solita in presentia magistri Joannis de Curte de Papia et mei, fratris Leonardi de Florentia. Datum Rome 19 iulii 1475.” Čini se da je grčka provincija nestala u vihoru rata s Turcima jer je 8. kolovoza iste godine Jamometić oslobođen provincijalne službe: „Cum ille differret ire et provincia desolata remaneret et sepius monitus procrastinaret, fuit dictus magister Andreas absolutus a dicto officio provincialatus.” *Ibid.* str. 198.

5 D. FARLATI, *Illyricum sacrum*, sv. VII, str. 438 (po J. Schlechtu, str. 7.): „P. m. fr. Andreas Croatus Utinensis conventus filius, sacrarum litterarum ac linguarum exoticarum peritia celeberrimus, a Sixto IV Romano pontifice ad episcopatum Crainensem assumptus. Obiit circa 1486.”

6 J. H. HOTTINGER, *Historia ecclesiastica Novi Testamenti, Saeculum XV*, Tiguri, 1657, str. 347 sv.; J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 3.

7 Usp. *Illyricum sacrum*, sv. VII, str. 439.

8 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 4, bilj. 4. Bulu imenovanja autor reproducira u dodatku br. I.

9 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 8.

10 Usp. *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. IV, Zagreb, 1960, str. 455; V. BAYER, Ugovor s davlom, Zagreb, 1969, str. 370–371; *Govori protiv Turaka*, izd. Logos/Split, 1983, str. 9.

11 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 4. *Kao gore*, bilj. 8.

12 Usp. *Illyricum sacrum*, str. 439.

13 *Pauli II, Sixti IV et Innocentii VIII Provisiones*, Provisiones, sv. 570, fol. 40. Usp. J. SCHLECHT *Andrea Zamometić*, str. 4; L. PASTOR, *Storia dei papi*, sv. II, Roma, 1932, str. 551. i dalje.

Jugoslavije nalazimo da je Jamometić bio imenovan „nadbiskupom od Krajine na Skadarskom jezeru”¹⁴, ali ta teza se čini potpuno nevjerovatnom. Albanija je u ono vrijeme bila daleko širi geografski pojam nego danas, protezala se od Soluna preko Makedonije do Crne Gore¹⁵ pa se Krajina može tražiti na cijelom tom području. Bilo je također tumačenja da se ne radi o nekom određenom lokalitetu, nego o krajini kao graničnom pojasu, ali tako se biskupe nije nikad postavljalo. Brémond se čudom čudi zašto si Cavalieri razbija glavu o mjestu Jamometićeve biskupije kad je stvar „sasvim jednostavna”. Krajinski narod nastanjuje istočno područje Alpa u današnjoj Kranjskoj, gdje se nalazi i grad „Krain”. Kaže dalje da je to njemačko područje koje na istoku graniči s Hrvatskom – a Andrija je bio Hrvat¹⁶. Ovu su Brémondovu nevjerovatnu tezu i neki drugi bez kritičnosti prihvatili i Jamometića, da stvar pojednostave, proglasili nadbiskupom Ljubljane. Tako Gino Capponi naziva našeg Andriju krajinskim biskupom s rezidencijom u Ljubljani¹⁷, iako je Reumont tu tezu već bio pobio jer Ljubljana u to vrijeme nije bila nadbiskupija¹⁸. Najvjerovatnije je ipak rješenje koje donosi J. Schlecht¹⁹, oslanjajući se na geografsko-povijesne podatke onog vremena: Venecija je posjedovala u blizini Soluna vrlo cvatuću koloniju koja se zvala Granea i čiji ostaci, razoreni od Turaka, još postoje. Iz papinskih se dokumenata vidi da je Jamometićeva nadbiskupija pod političkom upravom Venecije, što jasno govori u prilog Graneji.

Jamometić nije bio samo naslovni nadbiskup, iako nije vjerovatno da je u Graneji stvarno stolovao jer su Turci u to vrijeme već osvojili spomenute krajeve. U knjizi *Obaveznih plaćanja* vidimo uz Jamometićeve dugove dvije bilješke. Prva glasi da će platiti kasnije, a druga da ne podliježe obavezi jer je posjed pao u turske ruke²⁰.

DIPLOMAT U SLUŽBI FRIDRIHA III.

Činjenica da Andrija Jamometić nije mogao preuzeti upravu svoje nadbiskupije zbog turske prisutnosti, kao i poznavanje talijanskog, njemačkog i slavenskih jezika, sigurno su utjecali na njegov ulazak u diplomatsku službu cara Fridriha III. (1452–1493.). Vladari su se u prošlosti vrlo često okruživali crkvenim ljudima koje nisu trebali plaćati jer su se oni uzdržavali sredstvima iz crkvenih fondova i nadarbina. U siječnju 1478. Jamometić je s akreditivima Fridriha III. krenuo u Rim²¹. Ne možemo ulaziti

14 Usp. *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. IV, str. 455. Autor članka o Jamometiću I[van] K[ampuš] ne navodi nikakvu referenciju u prilog svojem mišljenju.

15 Usp. J. LELEWEL, *Géographie du Moyen âge*, Bruxelles, 1852. (po J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 12.).

16 Th. RIPOLL – A. BREMOND, *Bullarium Fratrum Ordinis Praedicatorum*, III/631.

17 G. CAPPONI, *Storia della repubblica di Firenze*, sv. II, Firenze, 1876, str. 411.

18 Usp. J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 14, bilj. 5.

19 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 12.

20 Usp. J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 12, bilj. 5.

21 *Idem*, str. 20.

u pojedinosti misija koje je Jamometić obavljao, ali je očito da se pokazao vrlo spret-
nim diplomatom jer je posao obavljao na obostrano zadovoljstvo i cara i pape.

Drugo putovanje u Rim, na jesen 1478, nije više kao prethodno samo u vezi s nasljed-
stvom u Burgundiji i drugim crkveno-ekonomskim pitanjima, koja za nas ovdje nemaju
velike važnosti, nego zbog latentne turske opasnosti. Careve posjede već je prije ugro-
žavao Matijaš Korvin (1440–1490.), kojem se bilo teško suprotstavljati jer je Ugarska
u to vrijeme imala zacijelo najbolju vojsku u Evropi. Sada je Matijaš s Turcima sklopio
savez o nenapadanju, što je njima omogućavalo nesmetane upade u ostale kršćanske
zemlje²². Papa obećaje pomoć, ali ni stanje u Italiji nije bilo mirno, osobito spor pape
i obitelji Medici paralizira akcije protiv Turaka. Papa Siksto IV. optužuje Lorenza
Medicija kao jedinog krivca za otezanje turskog pitanja i savjetuje caru da se pomiri
s Matijašem Korvinom. Samo nekoliko tjedana kasnije Jamometić ponovno putuje u
Rim, što je znak da misiju uspješno obavlja. Isto se može reći i za Andrijino posredo-
vanje između pape i gradskog vijeća u Nürnbergu²³.

Fridrih III. je sa zadovoljstvom prihvatio da bude posrednik u papinoj mirovnoj
inicijativi u Italiji iako je opasnost od Turaka bila više izgovor nego razlog za jedno
takvo posredovanje. Za Jamometića je bilo sudbonosno što se našao u središtu svih
tih političkih intriga. Bio je uvučen u zaplete s Firenzom i osobno upoznao ličnosti iz
jednog i drugog tabora. Događaji, strasti i spletke s kojima je bio suočen bili su takve
naravi da nisu mogli povećati poštovanje prema Rimskoj kuriji i njezinom glavnom
protagonistu²⁴. Koliko god je prema van pokazivao neutralnost, u njemu se samome
počeo stvarati osjećaj odbojnosti prema velikom broju ličnosti koje su vodile papinsku
politiku. Taj ga je osjećaj to lakše obuzimao jer je teško svladavao svoju južnjačku
prirodu i na trenutke naglo reagirao. Kad se grad Nürnberg ponovno osjetio ugrožen
u svojim povlasticama, Jamometić uspijeva uzeti parnicu u svoje ruke i rješava slučaj na
veliko zadovoljstvo gradskog vijeća²⁵. Protivna strana, međutim, prosvjeduje i napada
našeg zemljaka, ali se Vijeće Nürnberga zauzima za njega kod pape²⁶. Papa je na kraju
zadovoljan, ali car postaje sumnjičav i poziva Andriju da se bez odlaganja vrati na dvor.
Zadobivši ponovno carevo povjerenje, Jamometić sudjeluje u vrlo važnim poslovima,
posebno kao carski predstavnik pred staležima, na državnom saboru u Nürnbergu,
gdje se raspravlja i o turskoj opasnosti, kao i pred izbornim knezovima²⁷.

22 Madžarski povjesničari ne spominju taj mirovni ugovor iako je sigurno da je bilo tako jer
ugarski predstavnik službeno o tome izvještava vojvodu od Ferrare 26. listopada 1478. Usp.
J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 28.

23 Usp. dopis gradskog vijeća Sikstu IV. od 20. kolovoza 1478. (*Nürnberger Kreisarchiv Brief-
buch*, sv. 36, fol. 82).

24 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 38.

25 *Idem*, str. 38, bilj. 5.

26 *Idem*, str. 39, bilj. 1: „Didicimus insuper certos ex adversariis nostris ausos dixisse, reveren-
dissimum patrem archiepiscopum Craynensem pro nobis non ex commissione imperialis
maiestatis sed quaestus causa sollicitasse [bullas] eosque adversarios percepimus ad sanctita-
tem vestram ab imperiali maiestate in sui favorem et contra nos promotoriales litteras obti-
nuisse.”

27 A. BACHMANN, *Deutsche Reichsgeschichte im Zeitalter Friedrichs III. und Maximilians I.*,
sv. II, Leipzig, 1884, str. 679.

U raspravama Jamometić podržava papino stanovište zbog čega mu Siksto IV. izražava zahvalnost i, premda uvijeno i oprezno, spominje nagradu²⁸. Za nadbiskupa i carskog poslanika teško je zamisliti neku drugu nagradu od kardinalskog šešira.

SUKOB SA SIKSTOM IV. I SAZIV SABORA U BASELU

Do loma između pape i granejskog nadbiskupa dolazi u jesen 1481. kada se ovaj posljednji usudio otvoreno kritizirati postupke i život Siksta IV. Možda je toj Jamometićevoj otvorenosti pridonijela i činjenica da su se nekadašnji franjevac Francesco della Rovere i dominikanac Jamometić upoznali i sprijateljili za vrijeme studija na sveučilištu u Padovi. Svi povjesničari, pa i oni koji otvoreno napadaju našeg zemljaka kao revolucionara, priznaju da je Siksto IV. pretjerao u nepotizmu. Kad je Jamometić počeo s kritikama pred javnošću, prestali su svi osobni obziri, stvar je poprimila političku dimenziju i nadbiskup se odjednom našao zatočen u zidinama Andeoske tvrđave u Rimu. „Zatvor umjesto purpura! To zasigurno nije bilo ono o čemu je sanjao brat Andrija Zuccolmaglio”, piše A. Mortier²⁹. Slično misli i D. Farlati ističući da je Jamometić bio „frustriran” papinim otezanjem s dodjelom kardinalata³⁰.

Kasnije Jamometićeve akcije ipak se ne mogu tumačiti isključivo kao posljedica osobne uvrede i želje za osvetom. I sam Mortier, inače sasvim ortodoksan, priznaje da je Sikstov nepotizam prelazio sve mjere. Nadbiskup Graneje kasnije će u Baselu tumačiti da je papu opominjao prema uputi iz Matejeva evanđelja (18, 15): najprije u četiri oka, zatim pred svjedocima i tek onda pred kardinalima³¹.

Pušten iz zatvora na carevu intervenciju, Andrija Jamometić odlazi u Basel i smatra svojom dužnošću da poslije svega što je u Rimu vidio i doživio poduzme korake kako bi Crkvu i papinstvo spasio od propasti. Taj odlučan korak u Jamometićevom životu A. Stoecklin opisuje ovako: „Činjenica je poznata: 25. ožujka 1482. učinjen je odlučujući korak. Južnoslavenski dominikanac Andrija Jamometić, po svojem obilježju nadbiskup Graneje kod Soluna, proklamira u Baselu opći sabor.”³² Na strogo crkvenom planu bilo je još dosta raspršenih predstavnika konciliarizma, koji je upravo na Baselskom saboru prije pedeset godina dostigao vrhunac. Jamometić je međutim ipak vrlo naglo nastupio i nije uspio pridobiti idejne snage za svoj sabor, a još manje organizirati ih. Kao carski diplomat možda je Jamometić polazio od činjenice da je papinstvo upleteno u svjetovnu vlast i da bi se u danom trenutku moglo dogoditi da mu ruke

28 U pismu od 1. studenoga 1479. Siksto IV. hvali Jamometića: „Quod ad principes Germanos cum litteris imperialibus profectus fuerit idemque faciat venerabilis frater archiepiscopus Crainensis, *placet nobis plurimum*; studium et opera Crainensis ipsius *gratissima nobis semper fuit*. Agat prout coepit ea fide et cura, quam hactenus prestitit: non enim laborum suorum *erimus immemores*.”

29 A. MORTIER, *Histoire des Maîtres généraux*, sv. IV, Paris, 1909, str. 556.

30 D. FARLATI, *Illyricum sacrum*, sv. VII, str. 443.

31 J. SCHLECHT, *Andrea Jamometić*, str. 53.

32 A. STOECKLIN, *Der politisch*, str. 1.

budu vezane i na religioznom području u slučaju da se politička situacija okrene protiv njega.

Gradske vlasti slobodnog carskog grada Basela već su zbog koncilske tradicije s mnogo simpatija prihvatile Jamometića. To se isto ne bi moglo reći i za susjedne švicarske gradove. Između Siksta IV. i švicarske konfederacije postojao je ugovor o prijateljstvu i nenanošenju štete. S te strane nije se dakle mogla očekivati nikakva pomoć. Naš se zemljak mogao suprotstaviti papi jedino kad bi mu car dao svoju podršku, ali vrlo složene političke prilike u tadašnjoj Evropi nisu dopuštale Fridrihu III. da se odlučno stavi na stranu sabora. Naime, Matijaš Korvin je povezan s Napuljem i Firenzom, papa je u savezu s Venecijom čiji se apetiti protežu i na Korvinove zemlje. U toj tako složenoj političkoj konstelaciji svatko želi imati što više aduta i ne želi ih prerano otkriti. Francuska se sa svojim galikanizmom uvijek nastojala osamostaliti u odnosu na papu, pa su odatle dolazili česti zahtjevi za saziv sabora. Sada je međutim i s onu stranu Alpa stanje drukčije: Ljudevit XI. je na umoru, a francuska Crkva sasvim podložna kruni, tako da bi sukob s Rimom u ovom času bio suvišan. To su nevidljive spojnice između evropske politike i baselskog saborskog pokušaja. Svi su bili u stavu čekanja: nitko se nije želio otvoreno izjasniti; svatko je bio spreman stati na stranu sabora ako bi se stvari tako razvile da taj korak unaprijedi njegove političke interese. Izborni su knezovi sklapali različite ugovore s papom radi osiguranja i proširenja svojih posjeda. Njima se saborski parlamentarizam nije osobito sviđao jer je svaki velikaš želio biti apsolutni gospodar na svojem posjedu, a u odnosu na papu ravnali su se po devizi: „Dux civile est papa in terris suis.” Prvi koji je vidio vezu između političkih prilika u Italiji i Jamometićevog saborskog pokušaja bio je Firentinac Niccolò Machiavelli³³. Tekst proglašenja sabora³⁴ bio je po mišljenju J. Schlechta preoštara da bi se snagom argumenta dobilo pristaje. Tek početkom svibnja 1482. izdaje Jamometić seriju teza³⁵ u kojima dokazuje da Baselski sabor nije nikada završen. 14. svibnja izdaje tzv. *Citatio* gdje i svjetovne vlasti poziva na sabor³⁶. Obraća se na Beč i Bečko sveučilište, poziva Pariz, Köln, Louvain, Krakov i druge sveučilišne centre onoga vremena³⁷. U *Prima expositio* od 20. srpnja iste godine vidi se produblјivanje Jamometićeva argumentiranja³⁸. Više se ne poziva samo na vanjske opasnosti, kao npr. Turke, i unutarnje teške skandale u Kuriji nego i na dekret „Frequens” s koncila u Konstanzi (1417.), po kojem su pape dužni svakih deset godina sazivati sabor. Nadbiskup Graneje naglašava da je papinska vojska u rukama nedostojnih „kreatura”, crkveno se blago rasipa, a sve je to moglo poslužiti da se pomogne grčkim kršćanima, spasi Carigrad i suzbije husitsko krivovjerje. Razočaran zbog pasivnosti svjetovnih knezova, Jamometić navi-

33 N. MACHIAVELLI, *Storie fiorentine*, I, VIII, c. 24.

34 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić* str. 97–101; usp. Th. KAEPPELI, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii aevi*, sv. I, Romae, 1970, str. 74.

35 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 103; A. STOECKLIN, *Der politisch*, str. 39.

36 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 103. (izd. str. 66*–68*).

37 Izd. J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 80*–81*.

38 Izd. J. H. HOTTINGER, *Historia ecclesiastica*, IV, str. 360–367.

ješta srdžbu Božju protiv njih i protiv pape „koji se suprotstavlja reformi i obnovi Crkve”.

Njemačka, inače žarište opozicije protiv Rima, ostaje po strani. Car Fridrih III. odgovara na Jamometičevo pismo 18. svibnja, ali u tonu odbijanja samog sabora³⁹. Lorenzo Medici odgovara prilično suzdržano i ne šalje delegaciju⁴⁰.

U kolovozu se na talijanskim frontovima ratna sreća okreće u korist mletačko-papinskog saveza (Campo Morto, 21. kolovoza 1482.). U ovako promijenjenim prilikama sabor je mogao biti snaga protiv Siksta IV. Lorenzo Medici govori o časnom i svjetom pothvatu, što nije bez odjeka kod drugih talijanskih gradova⁴¹. Carevo pismo od 15. lipnja te godine nije više hladno kao prethodno, ali se sada traži objašnjenje: s kojom je ovlašću sabor sazvan⁴².

U rujnu se većina talijanskih gradova priklanja Baselu, ali je car vrlo suzdržljiv i to opet zbog spora s Ugarskom. Papinska se diplomacija stavlja u pokret i traži Jamometičevo izručenje. Jedan od vrlo odanih ljudi pape Siksta IV. jest dominikanski general Salvo Cassetta, koji već u pođmakloj dobi putuje preko Venecije za Beč i traži od okolnih provincijala, posebno od provincijala Teutonije, da se poduzmu sve mjere kako bi se „revolucionara” kaznilo. Grad Basel stoji čvrsto uza svojeg štíćenika jer ne želi na sebe navući sramotu izdaje gostoljubivosti. Protiv našeg zemljaka s neviđenom oštrinom nastupa Henrik Institoris (Krämer), generalni inkvizitor Gornje Njemačke i jedan od sastavljača *Malja protiv vještica*, u svojem pamfletu *Epistola contra quendam concilium archiepiscopum videlicet Cainensem adversus citationem et libellum infamie ipsius quem contra sanctissimum dominum nostrum dominum Sixtum papam IV modernum summum pontificem* (10. kolovoza 1482.). Institoris uspoređuje Jamometića s medvjedolikom nemani iz Dn 7, 5 ističući da zaslužuje smrt kamenovanjem poput Koraha, Datana i Abirona. U tom smislu je i Botticelli na zidu Sikstinske kapele prikazao našeg zemljaka kao pobijedenog Koraha. Hvaleći veliko djelo Siksta IV, inkvizitor Institoris poziva građane Basela da se ne daju „zavesti slavenskom ludošću”. U napadima na Jamometića ne iznosi Institoris nikakvih konkretnih činjenica tako da su ti napadi više opravdanje nego stvarna optužba. Baš zbog nedostatka dokaza lukavi inkvizitor prelazi na rasno-nacionalne osjećaje i predbacuje hrvatskom subratu „slavensku ludost i tvrdoglavost”. Andrija Jamometić ne ostaje dužan i uzvikuje: „O lažljiva klevetnička beštijo! Koliko ćeš dugo u svoje sablažnjive laži uvlačiti Slavene od kojih je poteklo sunce i mjerilo učenosti, slavni Jeronim iz grada Stridona, koji stalno obasjava Crkvu? I u ovim posljednjim godinama mnogi su Slaveni za Krista prihvatili palmu i ni najokrutnije mučeništvo nije ih odvojilo od Krista.”⁴³

39 J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, str. 106. i dalje.

40 J. BURCKHARDT, *Erzbischof Andreas von Krain und der letzte Konzilsversuch in Basel 1482–1484*, Basel, 1850, str. 49.

41 Usp. pismo Lorenza Medicija Capponiju od 14. kolovoza 1482. A. STOECKLIN, *Der politisch*, str. 57.

42 *Idem*, str. 69.

43 Institorisov pamflet sadrži niz pogrdnih izraza na osobu nadbiskupa Jamometića kao npr. „Tua vesania sclavonica”, „Vesania sclavonica”, „Durities sclavonica”, „O sclavonica crudelitas”, „O iterum sclavonica pernicies ostendis te virum cervicosum, virum effrontem” itd. Usp. J. H. HOTTINGER, *Historia ecclesiastica*, IV, str. 403–412.

Događaji se počinju sve brže razvijati. Institoris je svoj pamflet umnožio u obliku plakata od kojih je jedan bio izvješten i na rajnskom mostu u Baselu. Učinak nije izostao i Jamometića se sve više odvaja od samog koncilskog pokreta. Moralna izoliranost granejskog nadbiskupa je sve veća i preostaje još samo da ga se odvoji od Basela i od cara. U tom smislu se Baselu javno prijeti i udara interdiktom, dok se u Beču obrađivalo Fridriha III. Sam Salvo Cassetta došao je u Basel jer je prijetila opasnost da se cijeli dominikanski red nađe u nezavidnom položaju. Angelo Gerardini je kao legat „a latere” dobio izvanredne ovlasti. Grad Basel je u sve većoj neizvjesnosti jer se ne zna koji je carev konačni stav. Posljednji tračak nade dolazi od saveza talijanskih gradova koji su 14. rujna poslali izaslanike. Bili su to Baccio Ugolini (iz Firenze) i Gian Pietro Pietrasanta (iz Milana). Ali i za njih je mjerodavna careva odluka koje još nema.

Gerardini počinje sa sve češćim napadima na Jamometića i njegove sumišljenike. Ali kako nema jačih argumenata, prelazi na osobno vrijeđanje te između ostaloga izjavljuje da je štićenik Basela Jamometić „rođen u turskoj zemlji, nitko ne zna gdje ni kada, ne zna se čak ni da li je kršćanin ili Turčin”. Baselski se oci čude takvoj tvrdnji znajući da je bio vrlo cijenjen od cara i od pape koji ga je osobno poznao i imenovao nadbiskupom⁴⁴.

Salvo Cassetta organizira protiv Jamometića samostane i kler u raznim mjestima i mreža se toliko stiska da za granejskog nadbiskupa nema više nikakvog izlaza. Ugolini želi spasiti sabor prenošenjem u Pisu. Grad Basel je u sve težem položaju jer se mora boriti protiv interdikta i cenzura, stoga se ponovno obraća caru Fridrihu III. pismom 26. listopada 1482.⁴⁵ Nezadovoljan otežanjem događaja, Siksto IV. naređuje legatu Gerardiniju da, u slučaju da se Basel ne pokori, pozove u pomoć „brachium saeculare”, grad proglasi bez gospodara a građanima oduzme građanske slobode⁴⁶. Najveću pomoć, naravno uz dobru nagradu, Gerardiniju pruža grof Oswald von Tierstein koji zatvara prilaze gradu i time osigurava ekonomsku blokadu⁴⁷.

Konačna odluka pada u Beču gdje sve konce drži u rukama papin legat Anton Gratia Dei. U Beču su izgleda, barem u početku, sabor smatrali Jamometićevom privatnom stvari i car u svojoj osudi kaže da je sve učinjeno iz osobnog častohleplja, želje za osvetom i žaljenja zbog nedostignutog dostojanstva⁴⁸. Iako sam car izdaje nalog za uhićenje, Basel se još nada i predlaže da se Jamometiću dozvoli da napusti grad, što legat Gratia Dei odbija. Jamometiću se 20. listopada zabranjuje slobodno kretanje čime je njegova sudbina već zapečaćena. Papin je legat 11. prosinca svečano dočekan u Baselu, gdje pred gradskim vijećem bezuspješno nagovara Jamometića na svojevoljno povlačenje i nudi mu blag postupak. Ovaj međutim nije spreman zaniijekati samoga sebe tvrdeći da je uvijek bio lojalan prema caru, odbija sve optužbe za raskol i herezu i energično naglašava svoju privrženost papinstvu.

44 Usp. izvještaj Pietresante od 9. listopada 1482. (A. STOECKLIN, *Der politisch*, str. 155).

45 *Idem*, str. 169.

46 *Idem*, str. 176, bilj. 4.

47 *Idem*, str. 184, bilj. 3 (po izvještaju legata Gerardinija papi).

48 *Idem*, str. 201–202.

Jamometić je 12. prosinca 1482. uhićen i stavljen u okove. Dvije godine kasnije, 12. studenoga 1484, pod nerazjašnjenim okolnostima nađen je mrtav u svojoj zatvorskoj ćeliji.

Nitko od protivnika nije Andriji Jamometiću mogao zanijekati čvrstoću karaktera. Bio je uistinu mučenik za svoje uvjerenje i ostao do kraja privržen djelu koje je započeo. Mnogi su u saboru gledali samo povoljnu priliku za osobne ciljeve i zato se nisu izlagali, dok je naš zemljak iskreno želio obnovu Crkve te je na kraju ostao osamljen i napušten od sviju. Ugledni njemački povjesničar Crkve Hubert Jedin opisuje Jamometićev pokušaj kao jednu etapu prema Tridentском saboru⁴⁹, a to samo po sebi znači poziti- van doprinos razvoju Crkve.

Andrija Jamometić nije uspio doći do cilja, ali je dao snažan poticaj da se ide naprijed. Njegov pokušaj zapravo je prvi zalet da se preskoče već tada pomalo zastarjele crkveno- političke strukture koje su postale prepreka rastu Kristova kraljevstva. Ovdje se može ponoviti ono što Stoecklin kaže na početku svoje disertacije: „Ako povijest nije samo ono što se dogodilo nego i ono što se moglo dogoditi, onda za Jamometićev pokušaj ima svoje mjesto u povijesti razvoja kršćanske Crkve, tj. unutar slijeda, u svojoj cjelini još nedovoljno priznatih ideja, planova, zaleta i pokušaja koji prethode akcijama opće Crkve ili ih možda prate, ali konačno ipak ne dobivaju, ili tek u manjoj mjeri službenu potvrdu koja bi jedina te akcije iz sfere privatnoga podigla do potpune pozitivne stvarnosti Božjeg kraljevstva.”⁵⁰ Mogli bismo nastaviti ovo Stoecklinovo mišljenje i reći: ako je povijest i ono što se nije trebalo dogoditi, odnosno da se Trident zbio još u Baselu, tj. da su reforme u Crkvi na vrijeme provedene, vjerojatno najveći dio sjever- ne Evrope ne bi prigrlilo reformaciju.

49 H. JEDIN, *Geschichte des Konzils von Trient*, sv. I, Freiburg, 1949, str. 80. i dalje.

50 A. STOECKLIN, *Der politisch*, str. 1.

ZUSAMMENFASSUNG

In der westlichen Literatur ist der Erzbischof von Krain unter dem Namen Jamometić bekannt. Die umfangreichste Arbeit – gerade in biographischer Hinsicht – hat J. Schlecht geleistet. Er behauptet mit Recht, daß bei den Südslawen der Name Jamometić nicht vorkommt.

Es ist nicht nachweisbar, ob Jamometić in Udine, wo er in das Dominikanerkloster eintrat, auch geboren wurde; es fehlen dafür jegliche Dokumente. Wir wissen nur, daß er Kroat war.

Die meisten Forscher sind der Meinung, daß er einer adeligen Familie entstammte. Es ist aber bekannt, daß das Adelsgeschlecht der Jamometić seit dem 13. Jahrhundert in der Nähe von Zadar seinen Wohnsitz hatte. In den Registern der Briefe des Ordensgenerals der Dominikaner lesen wir: »Magister Andreas Jamome«. Ebenso weisen die paleographischen Überlegungen darauf hin, daß der echte Name des Krainer Erzbischofs Jamometić heißt.

Es steht fest, daß Jamometić Erzbischof von Krain in Albanien war; doch war nicht immer klar, wo man diese Ortschaft suchen mußte. Es gab sogar Überlegungen, sie nicht als Ortschaft, sondern als Grenzgebiet (KRAJINA) zu verstehen. Im Lexikon Jugoslavenska Enciklopedija wird die Meinung vertreten, daß es sich um die Stadt Krajina am Skadarsee handelt, was aber unwahrscheinlich ist. Die Lösung von J. Schlecht, wonach Krain eine alte venezianische Kolonie bei Soloniki ist, ist sicher die richtige.

Jamometić, der viele und wichtige diplomatische Aufgaben für Kaiser Friedrich III. und Papst Sixtus IV. erfüllte, rückte in den Mittelpunkt der damaligen, europäischen Geschichte durch seinen Versuch, ein Konzil nach Basel einzuberufen. Sein Versuch scheiterte, weil es ihm nicht gelang, die Kräfte zu organisieren, die von der Notwendigkeit einer Reform in der Kirche überzeugt waren. Verurteilt und eingekerkert starb Andreas Jamometić am 12. November 1484 in Basel.

Wir können die Überlegungen von Stoecklin weiterführen und folgendes sagen: Wenn auch das zur Geschichte zu zählen ist, was nicht hätte geschehen sollen; wenn die Reformen schon in Basel, statt in Trient durchgeführt worden wären, dann hätte wahrscheinlich ganz Nordeuropa die Reformation nicht mit solcher Bereitschaft angenommen.